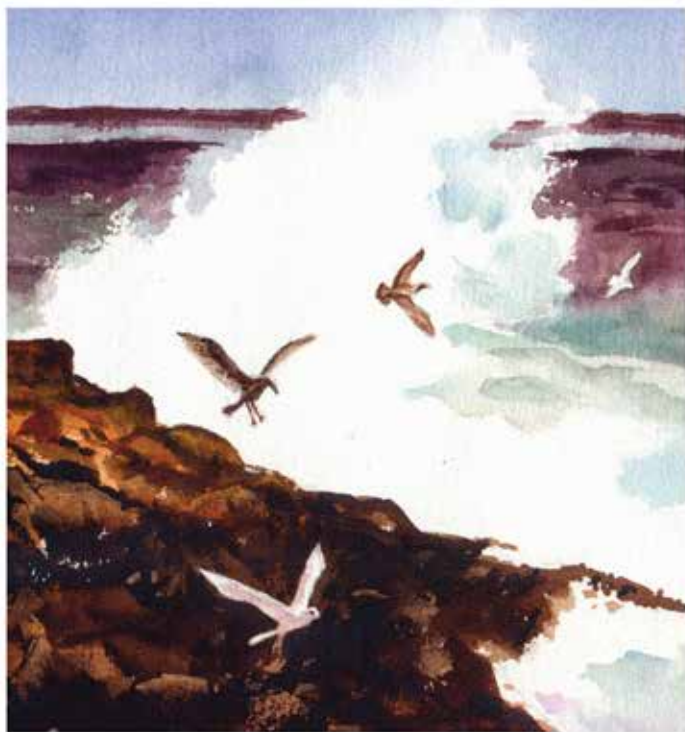

LAWRENCE DURRELL

JUSTINE

İSKENDERİYE DÖRTLÜSÜ 1

ROMAN

Çeviri: ÜLKER İNCE

11.
BASKI

LAWRENCE DURRELL

JUSTINE

İSKENDERİYE DÖRTLÜSÜ 1

The Alexandre Quartet: Justine, Lawrence Durrell

© 1957, Lawrence Durrell

© 1984, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1984

11. basım: Ağustos 2017, İstanbul

Bu kitabın 11. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: © iStockphoto.com / Pei Ling Wu

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 12584

ISBN 978-975-510-129-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789755101293

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

LAWRENCE DURRELL

JUSTINE

İSKENDERİYE DÖRTLÜSÜ 1

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Ülker İnce

Lawrence Durrell'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Balthazar, 1984

Mountolive, 1984

Clea, 1984

Monsieur ya da Karanlıklar Prensi, 1992

Livia ya da Diri Diri Gömölmek, 1995

Constance ya da Yalnızlıklar, 1996

Sebastian ya da Güçlü Tutkular, 1996

Quinx ya da Kusursuzluk Peşinde, 1998

Kara Defter, 1997

Karanlık Labirent, 2007

Kıbrıs'ın Acı Limonları, 2007

Sırbistin Üzerinde Beyaz Kartallar, 2007

LAWRENCE DURRELL, 1912'de Hindistan'da doğdu. Genç yaşta İngiltere'ye giderek Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başladı. Mısır, Yugoslavya, Rodos, Kıbrıs ve Güney Fransa'da görev yaptı. Hindistan'da Hint ve Tibet kültürünü, dinlerini ve mistik atmosferlerini yakından tanıdı. Kıbrıs'taki görevi ise, ona başta Mısır olmak üzere Akdeniz ülkelerinin uzun geçmişi, inanışları, gizemle gerçeğin birbirine örüldüğü yaşam biçimleriyle tanışma fırsatını verdi. Bu bilgi ve birikimler, Eskiçağ'ın belli başlı kültür merkezi İskenderiye ve Akdeniz'in öteki ucunda, Ortaçağ Avrupası'nı karanlığa boğan kilise egemenliğinin başkenti Avignon ortamında yüzyılımızın en çarpıcı romanlarını hayata geçirdi: *İskenderiye Dörtlüsü* ve *Avignon Beşlisi*. Durrell, 1990'da Fransa'da öldü.

ÜLKER İNCE, Hacettepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak İngilizce ve çeviri dersleri verdi. Daha sonra 1989-2000 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nde ders verdi. Bu arada Can Yayınları ve Telos Yayıncılık'ta yayın yönetmenliği yaptı. Bugüne değin yirmiden fazla çevirisi yayımlandı. 1985 yılında, Lawrence Durrell'dan yaptığı *İskenderiye Dörtlüsü* çevirisiyle *Yazko Çeviri* dergisinin Azra Erhat Çeviri Ödülü'ne layık görüldü.

Birinci bölüm

Deniz bugün yine kabardı, yürek kaldırıcı bir esinti. Kış ortasında ilkbahar belirtileri görülüyor. Öğleye kadar sıcak, soyulmuş inci benzeri bir gökyüzü, köşe bucak gizlenmiş cırcırböcekleri, şimdi de büyük düzlüklerin içini deşen, yağmalayan bir rüzgâr...

Yanımda birkaç kitap ve çocukla bu adaya sığındım – Melissa'nın çocuğu. "Sığınmak" sözcüğünü neden kullandım bilmiyorum. Buralılar, yarı şaka yarı ciddi, böylesine ıssız bir yeri ancak hasta bir adamın seçeceğini söylüyorlar, sağlığına yeniden kavuşmak için. Eh, dedikleri gibi olsun, ben de buraya iyileşmeye geldim...

Geceleri rüzgârın uğultusunu yankılayan ocağın yanındaki tahta yatağında çocuk sessizce uyurken bir lamba yakar, dostlarımı –Justine'i, Nessim'i, Melissa'yı, Balthazar'ı– düşünerek gezinirim. Belleğin demir zincirini halka halka geriye doğru izleyerek çok kısa bir süre birlikte oturduğumuz o kente dönerim, bizi kendine bitki örtüsü yapmış, ruhumuza, kendimizin sandığımız çatışmalarını ekmiş olan kente. Sevgili İskenderiye!

Onu anlamak için ondan bunca uzaklaşmam gerekiyormuş demek! Sığırtmaç yıldızının her gece karanlıktan kurtardığı, yaz öğle sonlarının o kireçli tozundan uzak bu kıraç dağlık burunda yaşarken geçmişte olanlar-

dan hiçbirimizin sorumlu tutulamayacağını yavaş yavaş anlıyorum. Bedelini ödemek biz çocuklarına düşse de yargılanması gereken bu kentin kendisidir.

Peki, nedir bizim dediğimiz bu kent? Neler gizlidir İskenderiye sözcüğünde? Tozların savrulduğu binlerce sokak birden aydınlanıyor zihnimde. Sinekler ve dilenciler, onların elinde kent bugün – bir de bu ikisi arasında bir yerde varlıklarını sürdürenlerin.

Beş insan soyu, beş dil, bir düzine din; liman ağzındaki setin gerisinde kendi yağlı yansımaları arasından sefere çıkan beş filo. Beşten fazla cinsellik var; ama galiba bunları birbirinden ayırt eden sözcüklere yalnızca halkın konuştuğu, demotik Yunancada rastlanıyor. Burada bulunabilecek cinsel yem çeşitliliği, bolluğu insanı şaşırtır. Ama hiç kimse buranın doygun bir yer olduğunu sanma yanılışına düşmez. Helen dünyasının simgesel âşıklarının yerini burada başka bir şey almıştır, çok güç anlaşılır bir çift eşeylilik, kendine dönük bir şey. Doğu dünyası gövdenin tatlı anarşisinden tat almaz, çünkü o, gövdeyi aşmıştır. Bir keresinde Nessim, İskenderiye'nin şarap cenderesi gibi, büyük bir aşk cenderesi olduğunu, cenderenin öte ucundan çıkanların ya hasta ya yalnız insanlar ya da peygamberler –yani cinsellikleri çokça yaralanmış kişiler– olduklarını söylemişti, belki de bir yerden alıntı yapmıştı.

Doğa görünümü renkleri üzerine notlar.. Uzayıp giden renk uyumları. Limon kokuları arasından süzülen ışık. Tuğla tozuyla, hoş kokulu tuğla tozuyla dolu bir hava, suyla söndürülmüş kızgın kaldırımaların kokusuyla. Hafif ıslak bulutlar, sonları toprak, ama yağmur ummanın pek. Bu fon üzerine, toz kırmızısı, toz yeşili, tebeşir moru ve sulandırılmış fes rengi fişkirtin. Yazın denizin

nemi hafifçe verniklerdi havayı. Bir zamk örtüsü altındaydı her şey.

Bir de sonra güzün kuru titrek havası, elektrikli, biber gibi yakıcı, hafif giysilere karşın gövdeyi alev alev tutuşturan. Dirilen et, kendi hapishanesinin parmaklıklarını sınayan. Sarhoş bir orospu geceleyin karanlık bir sokakta yürür, taçyaprağı gibi dökülür küçük ezgiler ağızından. Antonius'u bu sevdiği kente sonsuza dek teslim olmaya razı eden büyük senfoninin baş döndürücü nağmeleri bunlar mıydı?

Genç, ekşi gövdeler kendilerine bir çıplaklık ortağı aramaya başlar, kentin yaşlı ozanıyla¹ birlikte Balthazar'ın sık sık gittiği kahvelerde oğlanlar gaz lambalarının altında tavra oynarken öfkelenir –böylesine romantiklikten uzak, böylesine güvenilmez– bu kuru çöl rüzgârından rahatsız olarak huzursuzlanır, içeriye giren her yabancıya dönüp bakarlar. Soluk almakta güçlük çeker, her bir yaz öpücüğünde sönmemiş kireç tadı bulurlar.

Bu kenti zihnimde yeni baştan kurmak için buraya gelmem gerekiyordu – yaşlı adamın² yaşamının “kara yıkıntıları”yla dolu gördüğü bu yürek karartıcı taşraya. İyot renkli Mazarita Meydanı'nı delip geçerken metal rayları titreten tramvayların takırtısı. Altın renkli fosforlu magnezyum kâğıdı. Sık sık onunla burada buluşurduk. Yazın burada renkli, küçük bir tezgâh olurdu, üstünde de, onun çok sevdiği karpuz dilimleri, renk renk su dondurmaları. Her zaman çok doğal olarak birkaç dakika geç kalırdı – belki de, kafamdan uzaklaştırmaya çalıştığım karartılmış bir odadaki buluşmanın tazeliğiyle

1. “Kentin yaşlı ozanı”: Konstantinos Kavafis. (Yazarın notu)

2. “Yaşlı Adam”: Konstantinos Kavafis. (Yazarın notu)

gelirdi, ama dudaklarıma susuz bir yaz gibi kapanan ağzının açılmış taçyaprakları öylesine diri, öylesine körpeydi ki. Yanından geldiği adam belki da hâlâ onu düşünüyor, anısını yineliyor olabilirdi: Gövdesi o adamın öpücüklerinin çiçek tozlarıyla kaplı olabilirdi. Ama bunun pek önemi kalmıyordu, giz diye bir şey tanımayanların o kötülüksüz gülümseyişiyle koluma yaslanan yaratığın yumuşak ağırlığını duyunca. Orada olmak güzeldi, acemi, biraz da sıklıgan, birbirimizden ne istediğimizi bildiğimiz için hızlı hızlı soluyarak. Vicdanda oyalanmadan dosdoğru et dudaklardan, gözlerden, su dondurmalarından, renkli tezgâhtan geçen iletiler. Küçük parmaklarımız birbirine kenetli, kentın bir parçası olarak, kâfuru kokulu öğle sonrasını içerek orada kaygısızca dikilmek...

Bu gece kâğıtlarıma göz atıyordum. Kimileri mutfakta kullanılmış, kimilerini de çocuk parçalamış. Normal dünyanın sanat yapılarına karşı gösterdiği kayıtsızlıktan doğan böyle bir sansür hoşuma gidiyor – bende de başlamış bir kayıtsızlık bu. Sonuçta karanlık bir halicin sıcak kumlarında bir mumya gibi gömülü yatan Melissa'ya bir öğretilen ne yararı dokunur?

Ancak özenle sakladığım kâğıtlar Justine'in o üç ciltlik günlüğü, bir de Nessim'in çılgınlıklarının yazılı olduğu defter. Ben ayrılırken Nessim onları görmüş, başını sallayarak şöyle demişti:

“Al, al oku. Onlarda bizimle ilgili pek çok şey bulacaksın. Benim gibi senin de hiç çekinmeden Justine'in imgesini yaşatmana yararları dokunur.”

Bu konuşma Melissa'nın ölümünden sonra Yazlık Saray'da geçmişti, o zamanlar Nessim hâlâ Justine'in kendisine döneceğine inanıyordu. Sık sık, hem de hiç korku duymadan Nessim'in Justine'e olan aşkını düşünüyordum. Bundan daha kavrayıcı, kendi içinde bundan

daha sağlam temellere dayanan bir Şey olamazdı. AŐık-
lardan çok ermiŐlerde rastlanabilecek o tatlı yaralar, onun
mutsuzluđunu bir tür esrimeyle renklendiriyordu. Oysa
bir nebze mizah onu bu korkunç derin acıdan kurtarabi-
lirdi. EleŐtirmek kolaydır, biliyorum. Biliyorum.

Bu kış gecelerinin derin sessizliğinde bir tek saat var:
deniz. Onun zihinde süren bulanık salınımının fűđü
üzerine yazıldı bu satırlar. Kendi yaralarını yalayan, delta
ağızlarında somurtan, o ıssız plajlarda fokurdayan deniz
suyunun boş ahengi – boşuna, martıların altında her za-
man boşuna: Gri üzerine ak yazı, bulutların ağızlarında
iđnenen. Buralara bir yelkenlinin yolu dűŐse, kara onu
gölgesiyle korumadan önce yok olur gider. Kötü havanın
kemirdiği, suların mavi karnına çakılı en son kabuk, ada-
ların giriŐlerine denizin yığdığı döküntüler... gitmiŐ!

Her gün evi temizlemek için katırla köyden gelen
buruŐuk suratlı yaşlı köylü de olmasa çocukla ben çok
yalnızız. Tanımadığı bir çevrede ocuk çok mutlu, çok
canlı. Henüz adını koymadım. Ama Justine olacak elbet-
te – başka ne olabilir?

Bana gelince, ne mutluyum ne de mutsuz; anıların
puslu karıŐımının içinde bir saç teli ya da bir tüy gibi
uzanmış yatıyorum. Sanatın yararsızlığından söz ettim,
ama avundurucu yönleri üstüne doğru bir Şey ekleme-
dim. Beynim ve yüreğimle yaptığım bu işin avuntusu da
Őu: Ancak *orada*, ressamın ya da yazarın sessizliklerinde
gerçeklik, yeniden düzenlenebilir, yeniden yođurulup
önemli yanıyla sergilenebilir. Aslında gündelik eylemle-
rimiz, altın sırmalı ipek üzerine giyilmiş çuval bezinden
bir giysi gibidir – derindeki anlamı gizler. Bir sanatçı, sa-
natı aracılığıyla gündelik yaŐamda kendisini yaralamıŐ,
yenilgiye uğratmış Őeylerle mutlu bir uzlaŐmaya varabi-

lır; sıradan insanların yapmaya çalıştıkları gibi alın yazısından kaçmak için değil, imgelem aracılığıyla, onu daha tam ve daha uygun biçimde gerçekleştirmek için. Yoksa neden incitelim birbirimizi? Hayır, benim aradığım ve belki de bir gün bana bağışlanacak olan mağfiret ne Melissa'nın parlak dost gözlerinde ne de Justine'in kara, koyu bakışlarında bulacağım bir şeydir. Hepimizin yolları ayrıldı artık; ama olgunluk dönemimde uğradığım bu ilk büyük yıkımda yaşamımın ve sanatımın sınırlarının onların anısıyla ölçsüz derecede derinleştiğini duyumsuyorum. Düşüncemde yeniden ulaşıyorum onlara; sanki yalnızca burada, denize tepeden bakan şu zeytin ağacının altındaki tahta masada hak ettiklerince zenginleşirebiliriz onları. Böylece bu satırlar, kendilerine canlı örneklik etmiş kişilerden –o kişilerin insan belleğinin yumuşak dokularının içine işlemiş olan soluklarından, tenlerinden, seslerinden– bir şeyler taşıyabilir. Acının sanata dönüşeceği ana kadar yeniden yaşamalarını istiyorum... Belki de boşuna bir girişimdir böylesi, bilemem. Ama denemeliyim.

Bugün çocukla birlikte ocağın taşlarını ördük, çalışırken alçak sesle konuştuk. Sanki yalnızmışım, kendi kendimle konuşuyormuşum gibi konuşuyorum onunla. Bana kendisinin uydurduğu görkemli bir dille yanıtlar veriyor. Bu adadaki geleneğe uyup Cohen'in Melissa'ya aldığı yüzükleri ocağın tabanına gömdük. Evde yaşayanlara şans getirmiş.

Justine'e rastladığım zaman hemen hemen mutlu bir insandım. Melissa'yla aramda ansızın bir kapı açılmıştı –umulmadık, hiç hak edilmemiş olduğu için daha az olağanüstü olmayan bir yakınlık başladı aramızda. Bütün benciller gibi ben de yalnız yaşayamam; gerçekten de bekârlığın son yılı beni hasta etmişti– ev işlerindeki

beceriksizliğim, yiyecek, giyecek, para konularındaki onulmazlığım, büsbütün umut kırıcıydı. Beni hasta eden bir şey daha varsa, o da o tarihlerde oturduğum evin, hammamböceklerinin uğrağı olmuş odalarıydı, Berberi hizmetçi tek gözlü Hamid uğraşıyordu onlarla.

Melissa benim dayanıksız savunmamı yıkmıştı, ama insanın bir sevgilide bulabileceği çekicilik, eşsiz güzellik, zekâ gibi nitelikleriyle değil –sözcüğün Yunancadaki anlamıyla– yalnızca iyilikseverlik diyebileceğim şeyin gücüyle. Onu gördüğümü anımsıyorum: Solgun, oldukça ince, sırtında eski bir fok kürkü, küçük köpeğinin zincirinden tutmuş kış günü sokakta yürüyordu. Mavi damarlı, veremli ellerini falan. Gözlerinin güzelliğini, korkusuzluğunu, saflığını artırmak için kalemle yukarıya doğru çekilmiş kaşlarını. Onu aylarca her gün gördüm; ama somurtkan ve boyalı yüzünün güzelliği bende hiçbir tepki uyandırmadı. “Bilgi” vermek üzere, siyah şapkasıyla beni bekleyen Balthazar’ı görmeye Al Aktar Kahvesi’ne giderken, her gün onun yanından geçiyordum. Bir gün âşığı olacağım aklımın köşesinden bile geçmemişti.

Bir zamanlar “Atelier”de mankenlik ettiğini –hiç de imrenilecek bir iş değil– şimdi de dansöz olduğunu biliyordum, dahası da vardı, yaşlı bir kürkçünün, çirkin kaba bir tüccarın metresiydi. Yaşamımın denize gömülmüş parçasını yeniden bulmak için yazıyorum bütün bunları. Melissa! Melissa!

Dördümüz için bilinen dünyanın neredeyse var olmadığı günleri düşünüyorum; günler, düşlerin arasını dolduran boşluklardan başka bir şey değildi, zamanın, edimlerin, bitmez tükenmez konuşmaların arasını dolduran... Ölü şeylerin kıyılarına burnunu sürten anlamsız işler gelgiti, hiçbir iklime girmeyen, bizi hiçbir yere götürmeyen, bizden olanaksız olan dışında hiçbir şey iste-

meyen bir varoluş. Justine, insansal olmayacak kadar güçlü ve hesaplı bir istemin izdüşümünün tutsağı olduğumuzu söylerdi – kendine örnek diye seçtiği insanların çevresine İskenderiye'nin fırlattığı çekim alanının.

Saat altı. İstasyon yönünden gelen beyaz giysili insanların ayak sürümleri. Sœurs Sokağı'nda akciğer gibi dolup boşalan mağazalar. Öğle sonu güneşinin soluk ve uzun ışığı Esplanade'ın geniş kıvrımlarını yağ lekelerine buluyor, gözleri kamaşan güvercinler güçsüzleşen son ışınları kanatlarına almak için, havaya saçılmış kâğıt parçaları gibi, minarelerin tepesine tırmanıyorlar. Para bozurma gişelerinde gümüş sesi. Bankanın dışındaki demir parmaklık hâlâ el değmeyecek kadar sıcak. Kırmızı sakıslı memurları deniz kıyısındaki kahvelere götüren atlı faytonların sesleri. Dayanılması en güç saattir bu, beyaz sandaletleriyle onu, hâlâ yarı uykulu, kasabaya doğru aylak aylak giderken balkonumdan ansızın gördüğüm saat. Kent kocamış bir kaplumbağa gibi kıvrımlarını yavaş yavaş açarak ortalığı kolaçan eder. Bir an için etin yırtık giysilerini üstünden çıkarır, mezbananın oradaki görünmez bir dar sokaktan, sığır böğürtülerinin, haykırırlarının üstünden bir aşk türküsünün –Şam türküsünün– genizsel cıvıltıları duyulur; tiz çeyrek perdeler, sanki bir sinüs boşluğu değirmende öğütülüyormuş gibi.

Şimdi de yorgun adamlar balkonlarının kepenklerini açıp, gözleri kamaşarak soluk, sıcak ışığa çıkıyorlar – çirkin yataklarda bir yandan bir yana dönerek acılar içinde geçirilmiş öğle sonlarının solgun çiçekleri bunlar, yaraları düşlerle sarılı. Ben de o zavallı, namuslu papazlardan biri oldum, tam bir İskenderiyeli. Sanki kimsenin bilmediği gizli bir sevinç duyarmış gibi gülümseyerek ve küçük, hasır bir yelpazeyle yüzünü hafifçe yelpazeleyerek pencerenin altından geçer. Belki de ömür boyu bir

daha hiç göremeyeceğim bir gülümsemedir bu, çünkü birlikteyken o olağanüstü güzel, beyaz dişlerinin ortaya çıkmasına yol açan kahkahalar atar yalnızca. Bu kederli, ama kaçak gülümsemede onda olabileceğini düşünmediğiniz gizli bir afacanlık vardır. İşte bu gülümsemenin inatçı anısı onun oldukça trajik yaradılışlı, en olağan mizah duygusundan bile yoksun biri olduğu düşüncesine karşı beni ileride kuşkuya düşürecektir.

Başka başka zamanlarda böyle pek çok kez görmüş olduğum için tanışmadan önce de onunla göz aşinalığım vardı hiç kuşkusuz: Bizim kentimiz geliri iki yüz İngiliz poundunun üstünde hiç kimsenin adının gizli kalmasına izin vermez. Deniz kıyısında yalnız başına oturmuş gazete okur, elma yerken görürdüm onu ya da tozlu palmiyelerin arasındaki Cecil Oteli'nin holünde. Sırtına gümüş pullu bir zırh giyer, o göz alıcı kürkünü, tıpkı bir köylü gibi, küçük zincirinden işaretparmağına geçirerek arkasına atardı. Nessim, içinden ışık ve müzik taşan balo salonunun kapısında durdu. Onu göremedi. Palmiyelerin altındaki kuytu bir kameriyede iki yaşlı adam oturmuş satranç oynuyorlar. Justine durup onları izledi. Bu oyundan bir şey anlamaz, ama kameriyeyi dolduran sessizlik ve yoğunlaşmada onu büyüleyen bir şey var. Orada, sağır oyuncularla müzik dünyası arasında uzun süre dikiliyor, sanki hangisine dalması gerektiğine bir türlü karar verememiş gibi. Sonunda Nessim yavaşça gelip kolunu tutuyor, bir süre birlikte duruyorlar, o hâlâ oyunculara bakıyor, Nessim ise ona. Sonunda, oyunculara bakan, hafifçe içini çekerek yavaş, isteksiz adımlarla ve düşünceli bir halde ışık dünyasına yürüyor.

Daha sonra, hiç kuşkusuz kendisi için ya da bizler için daha az saygın olan daha başka koşullarda, kadınların bu en erkeksi, en ustalıklısı, nasıl da iç gıcıklayıcı,

nasıl da kadını olabiliyordu. Akraba arası zinalarının amonyak kokusu İskenderiye'nin bilinçaltında bir bulut gibi dolaşan o korkunç kraliçeler soyunu anımsatıyordu bana. Arsinoe gibi insan yiyen dev kediler onun gerçek kız kardeşleriydi. Ama Justine'in davranışlarının gerisinde yatan başka bir şey vardı, ahlakın ilkesiz kişiliğe karşı tartıya vurulması düşüncesini içeren çok sonraların acıklılık felsefesinden doğmuş bir şey. O gerçekten de abartılmış kuşkuların kurbanıydı. Ne olursa olsun, içinde cenin bulduğu kirli küvetin üstüne eğilen Justine imgesiyle, yanılığın olduğu kadar kusursuz olan bir aşk için ölmüş, Valentinus'un zavallı Sophia'sı arasında dolaysız bir ilişki görüyorum.

Başkonsoloslukta küçük bir memur olan Gaston Pombal, Nebi Daniel Caddesi'ndeki küçük bir daireyi benimle paylaşıyor. Diplomatlar arasında onun gibisine az rastlanır, onun gibi omurgalına. Tam bir gerçeküstücü kâbusa benzeyen o usandırıcı protokol ve eğlence angaryasının onun için tuhaf bir çekiciliği vardır. Gümrükçü Rousseau'nun¹ gözüyle bakar diplomasiye. İçinde yaşar; ama asla kişiliğinin tümünü yutmasına izin vermez. Bana kalırsa onun başarısının bütün gizi, neredeyse doğüstü boyutlara varan o akıl almaz aylıklığındadır.

Başkonsoloslukta, üstü her zaman meslektaşlarının adlarını taşıyan küçük kartlarla dolu bir masası vardır. Uzun öğle sonrası uykularına çok düşkün o kocaman ağır hareketli adam tembelliğin canlı bir örneği gibi oturur. Mendilleri nasıl da her zaman *Eau de Portugal* kokar. En sevdiği konu kadınlardır, onun deneylerine dayanarak konuştuğuna inanırım; çünkü küçük dairemize gelip

1. Henri Rousseau (1844-1910). "Le Douanier" (Gümrükçü) lakaplı naif resmin temsilcilerinden ünlü Fransız ressam. (Ç.N.)

gidenlerin sayısı belli değildir, bir gördüğünüz yüzü bir daha ya görürsünüz ya görmezsiniz.

Bir Fransız erkeği için burada aşk çok ilginç. İnsanlar daha düşünmeye fırsat kalmadan harekete geçiyorlar. Yaptığından pişmanlık ya da kuşku duyma zamanı geldiğinde hava öylesine sıcak ki kimsenin buna gücü kalmıyor. Bu hayvansallıkta *finesse*¹ yok, ama tam bana göre. Aşıktan kafam da yüreğim de yoruldu, artık başımı dinlemek istiyorum – her şeyden önemlisi de, *mon cher*, şu Yahudi ve Kıptilerin *dissection*, parçalarına ayırıştırma merakından kurtulmak istiyorum. Normandiya'daki çiftlik evime dönmek istiyorum, burayla hiçbir bağımın kalmamasını.

Kışın, uzun süreli izinlerle o buradan ayrıldığı zaman bana kalan küçük, nemli dairede gece geç saatlere kadar oturur, ödev defterlerini düzeltirim, yalnızca Hamid'in horultuları arkadaşlık eder bana. Şu son yıl kendi içimde bir çıkmaza girdim. Yaşamımı değiştirecek bir şeyler yapmak, çok çalışıp işimde ilerlemek, yazı yazmak, hatta sevişmek için gerekli irade gücünü bulamıyorum kendimde. Bana ne oldu bilmiyorum. Yaşama istencimin iflasıyla ilk kez karşılaşıyorum. Ara sıra bıkkınlık ve önemsemezlikle, tıpkı eski pasaportunu inceleyen bir adamın hüznüyle elyazmaları demetine, bir roman ya da şiir kitabının eski provalarına bakıyorum. Bazen George'un sayısız kızlarından biri o yokken eve uğrayarak benim ağıma düşüyor. Bu tür olaylar bir süre için *taedium vitae*'mi² artırmaktan başka işe yaramıyor. Bu konularda George çok düşünceli, çok da cömert, çünkü buradan ayrılmadan önce (ne kadar yoksul olduğumu bildiği için)

1. (Fr.) İncelik. (Ç.N.)

2. (Lat.) Yaşamdan bıkkınlık. (Ç.N.)

Golfo'nun meyhanesindeki Suriyeli kızlardan birine para bırakıp ara sıra –kendi deyimiyle– *en disponible*¹ daireye uğrayarak geceyi orada geçirmesini söylüyor. Kızın görevi beni neşelendirmek, bu hiç de imrenilecek bir iş değil, çünkü görünüşümden neşesizliğimi gösteren bir şey yok. İnsan konuşma gereksinimini yitirdikten çok sonra bile süren alışkanlık, önemsiz konuşmalar için işime yarıyor; hatta gerekirse rahatlıkla sevişebilirim bile çünkü geceleri burada pek iyi uyunmuyor; ama tutku, ilgi duymadan.

Maddi gereksinim nedeniyle aşırılıklara sürüklenmiş bu zavallı, bitkin yaratıklarla karşılaşmaların bazıları çok ilginç, hatta dokunaklı oluyor, ama artık coşkularımı sınıflandırmak beni hiç ilgilendirmediğinden onları perdeye yansıtılmış gölgeler olarak görüyorum. Clea bir keresinde şöyle demişti:

“Bir kadınla üç şey yapabilirsin: Ya onu seversin ya onun için acı çekersin ya da onu yazarsın.”

Ben bu duygu alanlarının tümünde de tam bir başarısızlık yaşıyordum.

Biçim vermek üzere Melissa'nın ne kadar umut kırıcı bir insan malzemesi seçtiğini göstermek için yazıyorum bunları; burun deliklerime yaşam soluğu üfleme istiyordu. Kendi kötü koşulları, kendi hastalığı zaten ona yetiyordu, bu ikinci yüke dayanması kolay olmayabilirdi. Kendi yükünün üstüne bir de benimkileri almak, gerçekten yürek ister. Belki de olursuzluktan doğan bir şeydi bu, çünkü o da benim gibi bir ölü noktaya gelip dayanmıştı. İkimiz aynı iflası paylaşıyorduk.

Yaşlı kürkçü, paltosunun cebini çökerten tabancaıyla haftalarca sokaklarda beni izledi. Melissa'nın bir

1. (Fr.) Kullanıma hazır. (Ç.N.)

arkadaşından onun dolu olmadığını öğrenince rahatlamıştım, ama yaşlı bir adam tarafından adım adım izlenip durmak yine de korku ve kaygı vericiydi. Kim bilir kaç kez birbirimizi bir sokak köşesinde kurşunladığımızı düşünmüştük. Ben kendi adıma onun o ablak, çiçekbozuğu suratına dayanamıyordum –o çirkin, yaşlı ve nemrut suratına– Melissa’nın dostu olduğunu düşünmek beni çileden çıkarıyordu, hele o kirpi gibi sık kara tüylü, küçük, terli elleri. Bu epeyce bir zaman böylece sürdü, ama aylar sonra, aramızda sanki tuhaf bir yakınlık duygusu başlamıştı. Birbirimize rastladığımız zaman selam verip gü-lümsüyorduk. Bir keresinde ona barda rastlamış, hemen hemen yarım saat kadar yanında dikilmiştim; ha dese konuşacaktık, ama ne onda ne de bende ilk adımı atacak yürek vardı. Melissa dışında ortak bir konumuz da olamazdı. Oradan tam ayrılacağım sırada uzun aynalardan birinde görüntüsü gözüme ilişti, başını önüne eğmiş şarap kadehine bakıyordu. İnsanca duygularla başa çıkmaya çalışan eğitilmiş bir ayıbalığını andıran duruşunda dikkatimi çeken bir şey oldu, Melissa’yı belki de benim kadar çok sevdiğini işte ilk kez o zaman anladım. Kıskançlık gibi, sevgili metresini elinden kaçırmak gibi kendisi için yeni olan duyguları bir türlü anlayamamaktan doğan şaşkın ve kederli haline, çirkinliğine çok acıdım.

Daha sonra ceplerini boşaltırken çıkan ıvır zıvırın arasında küçük bir koku şişesi gözüme ilişti, Melissa’nın kullandığı ucuz kokulardan birinin şişesiydi, onu alıp eve götürdüm. İlkbahar temizliği sırasında Hamid onu atıncaya kadar birkaç ay ocağın rafında durdu. Melissa’ya bundan hiç söz etmedim; ama geceleri o danstayken –belki de iş gereği hayranlarıyla yatarken– bu küçük şişeyi büyük bir keder ve tutkuyla sık sık incelerdim, bir yandan o çirkin yaşlı adamın aşkını düşünür, kendiminkiyle karşılaştırır, bir yandan da, böyle fırlatılıp atılmış, ama

iharet edenin anısıyla dolu küçük bir nesneye sarılmasına yol açan o büyük umutsuzluğu onun adına yaşadım.

Melissa'yı İskenderiye'nin kasvetli kıyı boylarında, suda yarı yarıya boğulmuş bir kuş gibi sırlıklam buldum, dişilik organı yırtık...

Rıhtımdan dönen sokaklar, yıkık dökük, çürümüş evleri sırtlanmış, soluklarını birbirlerinin ağzına üfleyen alabora olmuş sokaklar. Farelerin cirit attığı kepenkli balkonlar, saçlarının içi kene kanlarıyla dolu yaşlı kadınlar. Sıvaları dökük, ağırlık merkezlerinin doğusuna ya da batısına kaykılmış sarhoş duvarlar. Kara bir şerit gibi çocukların dudaklarından, gözlerinden sarkan sinekler –nereye baksanız yaz sineklerinin ıslak tespahi; kahvehanelerin, kaçak dükkânların menekşe renkli kapılarında asılı, üstlerine birikmiş sineklerin ağırlığından kopan eski sinek kâğıtları. Çürük bir merdiven halısı gibi kokan terli Berberiler. Sonra sokak sesleri; geçtiği duyulsun diye madenî kupalarını birbirine çarpan sucu Saidi'nin şakırtıları, bağırmaları; arada sırada bütün gürültüleri bastıran, ama hiç kimsenin kulak asmadığı çığlıklar, sanki bağırsakları deşilen küçük, çelimsiz bir hayvan bağıryormuş gibi. Su birikintilerine benzeyen yaralar– kuluçkaya yatmış bir insan sefaleti, hem de öylesine şaşkıncı boyutlardadır ki insanca duygularınız tiksinti ve dehşete dönüşür.

Keşke ben de bu sokaklardan El Bab Kahvesi'ne benimle buluşmaya gelirken Justine'in geçtiği gibi korkusuzca, dimdik geçebilseydim. Yıkık kemerin yanındaki kapı sundurmasına oturur, birbirimize yüreklerimizi açardık; ama su katılmamış dostluğun mutlu belirtileri sandığımız karşılıklı anlayışın tohumları, daha o zaman konuşmalarımıza ekilmişti. O boz renkli çamur tabanın üstünde, yeryüzünün hızla soğuyan silindirinin karanlığa doğru eğildiğini duyumsarken, sıradan insanların arasın-

daki konuşmaların normal ilgi alanının sınırlarını aşan görüşlerimizi, yaşam deneyimlerimizi birbirimize iletmekten başka bir isteğimiz olmazdı. Tıpkı bir erkek gibi konuşurdu, ben de öyle. Bu konuşmaların içeriğini hiç anımsamıyorum, salt çizdikleri eğriler kalmış usumda. Ben orada unutulmuş bir dirseğe dayanmış, ona gülümseyerek ucuz arak içerken derisinin, entarisinin ilkbahar kokusunu içime çekerdim – *Jamais de la vie*¹ denen bir kokuydu, neden böyle demişler hiç bilmiyorum.

Bunlar âşığın değil, yazarın benliğini saran, onda sürekli yaşayan anlardır. Yazar istediği zaman belleğinde bu anlara dönebilir ya da bunları yazacağı şeylerin somut tabanı yapabilir. Onları sözcüklerle baştan çıkarabilir, ama kirletemez. Caminin yanındaki ucuz bir otelde uyumakta olan bir kadının yanı başında uzanırken bu anlamda başka bir an daha kazanıyorum. İlkbahar başlarında, kuşlar henüz kenti uyandırmadan önce ortalığı saran sessizliğin üstüne çizilmiş, koyu, çiyli şafakta, caminin kör müezzininin tatlı sesini duydum –*Ebed*'i okuyordu– İskenderiye'nin yükseklerinde, palmiye serinlikli havada bir saç teli gibi asılı duran sesini. “Tanrı uludur,” (bu sözleri tiz ve tatlı bir perdeden üç kez gittikçe ağırlaşarak yineliyordu). “Tanrı uludur, Tanrı'dan başka Tanrı yoktur. O bir tanedir, tektir. Ne dişi eşi vardır ne de erkek ne de onun benzeri. Hiçbir şey ona denk olmamıştır.”

Bu ulu yakarış yılan gibi dolanarak uyukulu bilincime girdi, birbiri ardından halka halka gelen pırıltılı sözcükler, bir pes perdeden bir başkasına geçen müezzinin sesi; sonunda, hiçbir zaman bilemeyeceği bir dilin okyanussal görkeminin beşiğinde sallanan Melissa'nın bir martı gibi hafif hafif soluyarak uyuduğu o sefil odanın içine dolan

1. (Fr.) Hayatta olmaz. (Ç.N.)

hak edilmemiş, hiç beklenmedik Tanrı lütfunun işaretleriyle, o şaşılası iyileştirici güçlerle doldu bütün sabah.

Justine'in budalalıklarının olmadığını kim söyleyebilir? Hazlara tapma, gösteriş merakı, kendinden daha aşağı düzeydeki insanların övgülerine önem verme, kendini beğenmişlik. Canı istediği zaman tam bir baş belası olabilir. Evet. Evet. Ama bütün bu zararlı otları sulayıp yeşerten şey paradır. Pek çok konuda tam bir erkek gibi düşündüğünü, erkeksi tavırların sağladığı dikey bağımsızlığın belli özgürlüklerinden yararlandığını da söylemeliyim. Aramızdaki yakınlığın zihinsel, tuhaf bir niteliği vardı. İnsanın kafasından geçenleri onun hiç yanılmaksızın okuduğunu ta başlangıçta anlamıştım. İkimiz aynı anda aynı şeyleri düşünüyorduk. Bir keresinde tam benim kafamdan geçen şu düşünce meğer onun da kafasındaymış: "Bu yakınlık *daha öteye geçmemeli*, çünkü her ikimiz de bütün olanaklarımızı kendi kafalarımızda şimdiden tükettik; sonunda şehvetin koyu renklerinin gerisinde öylesine derin bir dostluk bulacağız ki, onun tutsaklığından sonsuza dek kurtulamayacağız." İsterseniz buna zamanından önce deneyimlerle tükenmiş ruhların flörtleşmesi deyin, ama cinsel çekicilik üzerine kurulmuş bir aşktan çok daha tehlikeli görünüyordu.

Onun Nessim'i ne kadar çok sevdiğini bildiğim, Nessim'i ben kendim de sevdiğim için bu düşünceyi kafamdan geçirirken büyük bir korkuya kapılıyordum. İri gözlerini melek resimleriyle süslü tavana dikmiş, hafif hafif soluyarak yanımda yatıyordu.

"Bu işin sonu olmayabilir, yani yoksul bir öğretmenle İskenderiye sosyetesinden bir kadın arasındaki aşkın. Hele basmakalıp bir skandalla bitmesi ne acı olur! Düşün, ikimiz de yapayalnız kalmışız, sen benden nasıl yakını sıyracağını hesaplıyorsun," dedim.

Durrell, İngiliz edebiyatının
XX. yüzyıla kazandırdığı
en önemli yazarlardan
biri, tüm dünyada edebiyat
okurlarının güzdesi.

Justine, İngiliz yazar Lawrence Durrell'in *İskenderiye Dörtlüsü*'nün ilk kitabı. *Justine* (1957), *Balthazar* (1958), *Mountolive* (1958) ve *Clea* (1960) adlı yapıtlardan oluşan bu dörtlü, 1960'lı yıllarda İngiliz edebiyat dünyasında büyük yankılar uyandırmıştı. Önce yadırganan ama sonra büyük bir ilgiyle karşılanan, dünyanın dört bir yanında okunup tartışılan bu ünlü dörtlünün amacını Durrell, "çağdaş sevginin irdelenmesi" olarak açıklar. Yazar, sevgi ve aşk ilişkilerinde sınır tanımaz. Dörtlünün ilki olan *Justine*'de, Sade'in, sevişmenin hiçbir türüsünü suç saymayan görüşünü benimser.

Çağdaş İngiliz romanına yepyeni bir soluk getiren Durrell, bu romanında, yaşam dolu, tutkularıyla kabına sığamayan İskenderiyeli bir Yahudi güzelini anlatır. Sevmeye de, sevilmeye de doymayan, kocasıyla olan ilişkileri oldukça karışık, evlilik dışı kaçamakları hiç eksik olmayan *Justine*, sevgi yoluyla gerçek benliğini ararken, cinselliğin değişik olanaklarını da dener.

